

а) при реалізації більш дешевого методу виробництва товару, ніж даний. Виробник буде отримувати надприбуток до тих пір, поки буде єдиним володарем нової технології. У цьому випадку існує лише один ризик – можливої невірної оцінки попиту на вироблену продукцію;

б) при створенні нового товару або послуги на старому обладнанні. У цьому разі до попереднього ризику (залежного попиту) може додатись ризик невідповідності якості товару (послуги) у зв'язку з використанням старого обладнання;

в) при виробництві нового товару чи послуги за новою технологією може проявитись, по-перше, ризик того, що новий товар не знайде покупця, по-друге, ризик невідповідності нового обладнання й технології необхідним вимогам для виробництва нового товару, і, по-третє, ризик неможливості продажу створеного обладнання, оскільки в разі невдачі воно не годиться для виробництва іншої продукції. Особливо це стосується апаратного процесу виробництва.

Отже, нововведення, що успішно пройшли стадію випробування й впровадження у виробництво, можуть бути не прийняті ринком, і їхнє виробництво повинно бути припинене. Є також випадки, коли проекти (товари), що дають обнадійливі результати на першій стадії розробки, при неясній ресурсній або техніко-технологічній перспективі в остаточному підсумку можуть бути закриті. Тож, на стадії первинної розробки варто приділити увагу саме критеріям успішності, а не деталям здійснення проекту. Отже, інноваційний проект повинен розвиватись в рамках необхідних і достатніх умов і раціональних обмежень, що й було показано вище.

Однією з головних причин сповільненого розвитку інноваційних процесів самі підприємці визначають низький рівень обсягів фінансових ресурсів, які спрямовуються в інноваційну сферу. Таким чином, важливим завданням є насамперед ефективний розподіл обмежених фінансових ресурсів, суть якого полягає у максимальній концентрації наявних коштів на важливих напрямках інноваційного розвитку. А модернізація української економіки на засадах інноваційного розвитку має забезпечуватись комплексним застосуванням усіх доступних джерел фінансування та запобіганням конфлікту між вирішенням стратегічних і поточних завдань економічного розвитку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Ілляшенко С. М. Товарна інноваційна політика : підручник / С. М. Ілляшенко, Ю. С. Шипуліна. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 281 с.
2. Кардаш В. Я. Товарна інноваційна політика : навч. посібник / В. Я. Кардаш. – К. : КНЕУ. – 1999. – 124 с.
3. Карпак В. В. Інновації як чинник конкурентоспроможності малого підприємства // Економіка і регіони. – 2008. – № 2. – С. 42 – 44.
4. Лапуста М. Г. Риски в предпринимательской деятельности / М. Г. Лапуста, Л. Г. Шаршунова. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 224 с.
5. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент : учебник / Р. А. Фатхутдинов. – М. : ВШ, 2000. – 624 с.
6. Федулова Л. В. Інноваційна економіка : підручник / Л. В. Федулова. – Київ : Либідь, 2006 – 478 с.
7. Холодний Г. О. Організаційно-економічний механізм реалізації товарної інноваційної політики : монографія / Г. О. Холодний, М. А. Борисенко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 196 с.

УДК 330.341

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ЧУМАК Л. Ф.

УДК 330.341

Чумак Л. Ф. Інноваційна діяльність підприємства в сучасних умовах

У статті розглядається еволюція понять «інновація» та «інноваційна діяльність». Аналізується сучасний стан впровадження інновацій у виробництво в Україні та визначаються причини і наслідки недостатньо активної інвестиційної діяльності підприємств.

Ключові слова: новація, інновація, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 11.

Чумак Лариса Федорівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра економіки та організації діяльності суб'єктів господарювання, Українська інженерно-педагогічна академія (вул. Університетська, 16, Харків, 61003, Україна)

E-mail: lara_c@rambler.ru

УДК 330.341

Чумак Л. Ф. Инновационная деятельность предприятия в современных условиях

В статье рассматривается эволюция понятий «инновация» и «инновационная деятельность». Анализируется современное состояние внедрения инноваций в производство в Украине и определяются причины и последствия недостаточно активной инвестиционной деятельности предприятий.

Ключевые слова: новація, інновація, інноваційна діяльність, інноваційне розвиток.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 11.

Чумак Лариса Федоровна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра экономики и организации деятельности субъектов хозяйствования, Украинская инженерно-педагогическая академия (ул. Университетская, 16, Харьков, 61003, Украина)

E-mail: lara_c@rambler.ru

UDC 330.341

Chumak L. F. Innovative Activity of the Enterprise in Modern Conditions

In the article evolution of the concepts «innovation» and «innovative activity» is considered. The current state of introduction of innovations in production in Ukraine is analyzed and the reasons and consequences of insufficiently active investment involvement of the enterprises are defined.

Key words: innovation, innovative activity, innovative development

Pic.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 11.

Chumak Larisa F. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Economy and Organization of Activity of Subjects of Managing, Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy (vul. Universytetska, 16, Kharkiv, 61003, Ukraine)

E-mail: lara_c@rambler.ru

Забезпечення стійкого стану підприємства серед конкурентів базується на створенні конкурентоздатного потенціалу, спрямованого на інноваційно-інвестиційний розвиток і як його елемент – впровадження у виробничо-господарчу діяльність інновацій.

Зародження інноваційної теорії відноситься до початку ХХ ст. і відображено в працях західноєвропейських учених. Але питання, пов'язані з науково-технічним прогресом та його впливом на розвиток (трансформацію) суспільства, вивчалися й висвітлювалися в економічних теоріях, починаючи від класиків політекономії.

А. Сміт (1723 – 1790) пов'язував науково-технічний прогрес з характером розвитку і потребами виробництва [5].

К. Маркс (1818 – 1883) уважав розвиток продуктивних сил базисом, а науково-технічний прогрес надбудовою, тобто наслідком, а не причиною розвитку виробництва [4].

Неокласична школа (1870 – 1930), яка представлена В. Джевонсом (1871) [9], А. Маршаллом (1890) [6], Л. Вальрасом (1874) [10], розглядала науково-технічний прогрес як заданий чинник при дослідженні ринкової економічної системи.

Кейнсіанська теорія, заснована Джоном Кейнсом (1883 – 1945), у 30 – 50 роках ХХ століття (напередодні Другої світової війни) розглядала економічні процеси в короткостроковому періоді, тому науково-технічному прогресу не приділялося достатньої уваги, і він перебував у становищі «за інших рівних умов» [8].

У другій половині 50-х років представники неокласичного ренесансу – М. Абрамовиц [7], Р. Солоу [9] та інші довели, що науково-технічний прогрес є основним чинником економічного розвитку ХХ ст. Ці вчені-економісти поклали край ігноруванню науково-технічного прогресу в економічній теорії.

Період після Другої світової війни став часом науково-технічної революції та її впливу на економічний розвиток. Саме тоді об'єктивні передумови сприяли народженню нового напрямку економічної теорії, спрямованому на вивчення закономірностей науково-технічного прогресу.

Розглянувши економічні теорії в хронологічній послідовності, ми бачимо, що лише з 1950-х років науково-технічний прогрес розглядається як чинник виробництва разом з капіталом та працею [2].

Під інновацією (англ. *innovation* – нововведення, нововведення, новаторство) ми розуміємо «інвестицію в новацію».

Новація (лат. *novation* – зміна, відновлення) являє собою якесь нововведення, якого не було раніш.

Інновація являє собою матеріалізований результат, отриманий від вкладення капіталу в нову техніку чи технологію, у нові форми організації виробництва, праці, обслуговування і управління, включаючи нові форми контролю, обліку, методи планування, прийоми аналізу і т. п.

Термін «інновація» як нову економічну категорію запровадив австрійський (пізніше американський) учений Йозеф Алоїз Шумпетер (J. A. Schumpeter, 1883 – 1950) у першому десятилітті ХХ ст. У своїй роботі «Теорія економічного розвитку» (1911) [1] Й. Шумпетер

уперше розглянув питання нових комбінацій змін у розвитку (тобто питання інновації) і дав повний опис інноваційного процесу.

Сам термін «інновація» Й. Шумпетер став використовувати в 30-ті роки ХХ ст. При цьому під інновацією він мав на увазі зміну з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих, транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості.

Згідно із Й. Шумпетером, інновація є головним джерелом прибутку: «прибуток, власне кажучи, є результатом виконання нових комбінацій», «без розвитку немає прибутку, без прибутку немає розвитку». Книги Й. Шумпетера дали поштовх до робіт інших учених у галузі інновацій.

У сучасній економіці роль інновацій значно зростає. Це викликано тим, що в ринковій економіці інновації являють собою зброю конкуренції, тому що запровадження інновації спричиняє зниження собівартості, зниження цін, зростання прибутку, створення нових потреб, приплив грошей, підвищення іміджу (рейтингу) виробника нових продуктів, відкриття і захоплення нових ринків, у тому числі зовнішніх.

Сьогодні опис технологічних інновацій базується на міжнародних стандартах, рекомендації з яких були прийняті в м. Осло в 1992 р. (так зване «Керівництво Осло»). Обстеження інновацій за європейською методологією CIS було запроваджено з метою моніторингу інноваційної діяльності в Європі, а також для кращого розуміння інноваційних процесів і аналізу впливу інновацій на економіку, включаючи конкурентоспроможність, зайнятість, економічне зростання та структуру торгівлі.

Відповідно до третьої редакції Керівництва Осло, починаючи з обстеження CIS 2008, було введено нове визначення інновацій, яке включає організаційні та маркетингові інновації. Ці стандарти охоплюють нові продукти і нові процеси, а також їх значні технологічні зміни. Виходячи з цього прийняті два типи технологічних інновацій:

- 1) продуктова інновація;
- 2) процесна інновація.

Використовуючи розроблені у світі передові технології, можна перейти лише на стадію інвестиційного розвитку. Стадія ж інноваційного розвитку припускає певний технологічний монополізм, набутий у результаті власних розробок і винаходів. Основними характеристиками сучасного інноваційного розвитку є інтелектуалізація виробничої діяльності, впровадження у виробництво новітніх високих інформаційних технологій, спрямованість на екологічність та безпеку зовнішнього природного середовища, креативність і творчість кадрів, підвищення добробуту населення.

Інноваційна діяльність – діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Об'єкти інноваційної діяльності представлено на рис. 1.

Рис 1. Об'єкти інноваційної діяльності

Результатом інноваційної діяльності є інтелектуальний продукт, без якого неможливо створити конкурентоспроможне виробництво та продукцію. Тому найважливішою економічною метою передових компаній і країн є підтримання здатності національної економіки до інноваційного розвитку й ефективного використання найновіших технологій. Цей процес відображається динамікою показника наукомісткості виробництва.

Сучасний стан впровадження інновацій у виробництво в Україні (табл. 1 [10]) неможна охарактеризувати як стійку тенденцію зростання. У 2005 р. спостерігався значний спад, потім повільне зростання, і у теперішній час показник впровадження ще не досяг рівня 2000 р.

Необхідність активізації інноваційної діяльності в Україні надзвичайно актуальна. Основними причинами цього, на думку більшості вчених, є:

- ✦ незавершеність і нелогічність проведених економічних перетворень;
- ✦ слабкість ринкових інструментів економіки;
- ✦ збереження економічних відносин із зовнішнім світом, що базуються на імпорті високотехнологічного устаткування, машин, товарів народного споживання [3].

Цей перелік можна доповнити такими обставинами:

- ✦ відсутність на всіх рівнях управління систем менеджменту, орієнтованих на підвищення якості продукції, соціальний розвиток, конкурентоспроможність підприємств;
- ✦ орієнтація розвитку української економіки не на активізацію інноваційної діяльності, а на чинники виробництва та інвестиції.

Таблиця 1

Впровадження інновацій на промислових підприємствах

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів, процесів	у т. ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	З них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2000	14,8	1403	430	15323	631	
2001	14,3	1421	469	19484	610	6,8
2002	14,6	1142	430	22847	520	7,0
2003	11,5	1482	606	7416	710	5,6
2004	10,0	1727	645	3978	769	5,8
2005	8,2	1808	690	3152	657	6,5
2006	10,0	1145	424	2408	786	6,7
2007	11,5	1419	634	2526	881	6,7
2008	10,8	1647	680	2446	758	5,9
2009	10,7	1893	753	2685	641	4,8
2010	11,5	2043	479	2408	663	3,8
2011	12,8	2510	517	3238	897	3,8

Попит на інновації виникає внаслідок змін, що відбуваються у середовищі господарювання. Ринкова динаміка вимагає від підприємств щоденної роботи, спрямованої на вдосконалення своєї діяльності: перехід на принципово нові, екологічно чисті, мало- та безвідходні технології; конструювання, технічну підготовку та освоєння випуску нових видів продукції; знаходження нових способів використання існуючих ресурсів. Водночас інноваційну діяльність слід спрямовувати на раціоналізацію існуючого виробничого процесу, підвищення ефективності та якості усіх аспектів виробничо-господарської діяльності. Вирішення цих актуальних проблем забезпечується належною організацією інноваційної діяльності, яка охоплює, з одного боку, обґрунтування напрямів інноваційного пошуку підприємства, оптимальних з погляду його ресурсних можливостей, та організацію виконання науково-дослідних і проектно-конструкторських робіт, а з іншого – оцінювання, відбір і залучення інновацій, що з'явилися на ринку і зможуть за умови їх впровадження на підприємстві сформувати його конкурентні переваги та підвищити конкурентоспроможність.

Конкурентоздатність підприємств на ринку залежить, враховуючи темпи науково-технічного прогресу, від створення та впровадження у практику новітніх високих технологій. У 2011 р. в Україні створенням і використанням високих технологій та об'єктів права інтелектуальної власності, а також використанням раціоналізаторських пропозицій займалися 2124 підприємства і організації України, більшість яких – промислові підприємства.

Протягом 2011 р. високі технології створювали 172 підприємства, що на 11,7% більше, ніж у минулому році. Майже третину цих підприємств зосереджено в м. Київ, по 9,9% – у Дніпропетровській та Донецькій, 8,1% – Харківській, 5,2% – Луганській, 4,7% – Миколаївській областях; у розрізі видів економічної діяльності 42,4% – це організації, що займалися дослідженнями і розробками, 27,9% – підприємства переробної промисловості, 19,8% – установи вищої освіти. [10]

Загальна кількість створених високих технологій порівняно з 2010 р. збільшилась на 18,9% і склала 447, у т. ч. 85% – нові для України, 15% – принципово нові. Із загальної їх кількості 18,1% – за державним контрактом, понад дві третини яких – в організаціях вищої освіти, 27,2% – досліджень і розробок. Слід указати на низький процент державної підтримки наукових розробок.

Понад дві третини загальної кількості високих технологій створено у промислово розвинених регіонах, таких як м. Київ (29,5%), Дніпропетровська (11,0%), Донецька (9,4%), Харківська (6,7%), Запорізька (6,3%) та Миколаївська (5,1%) області [10].

Кінцевою метою інноваційного процесу є комерційне освоєння інновації та її рентабельне використання. Цього можна досягти тоді, коли дослідження і розробки з самого початку орієнтуються на споживача і можливе виробництво; коли процес створення нового товару здійснюється на основі сучасних наукових, технічних і організаційних рішень; коли оновлення виробництва відбувається з урахуванням стадій життєвого циклу то-

вару; коли стратегія виведення товару на ринок розроблена за усіма правилами маркетинг-менеджменту.

У сучасному світі конкурентоздатність уже неможлива без інновацій і відновлення. Здійснення інноваційної діяльності протягом тривалого періоду веде до зростання ефективності підприємницької діяльності, так що інновації розглядаються суб'єктами економічної діяльності як засіб вирішення виробничих і комерційних завдань конкретного підприємства з метою забезпечення стабільності його функціонування й конкурентоздатності. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Йохна М. А.** Економіка і організація інноваційної діяльності / М. А. Йохна, В. В. Стадник. – К. : Видавничий центр «Акадмія», 2005. – 400 с.
2. **Новицький В.** Інформаційно-інноваційні детермінанти сучасних глобальних конкурентних стратегій / В. Новицький // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : Сборник научных трудов. – Донецк : ДонНУ, 2009. – Ч. 2. – С. 536 – 542.
3. **Пічкур О.** Особливості інноваційної діяльності на сучасному етапі / О. Пічкур // Інтелектуальна власність. – 2003. – № 12. – С. 34 – 39.
4. **Маркс К., Энгельс Ф.** Сочинения. – 2-е изд. – М. : Государственное издательство политической литературы, 1955 – 1981 гг. – 30000 с.
5. **Смит А.** Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Эксмо, 2007. – (Серия: Антология экономической мысли). – 960 с.
6. **Alfred Marshall.** The Economics of Industry, 1879.
7. **Moses Abramovitz.** Thinking About Growth and Other Essays, 1989.
8. **John Maynard Keynes.** Professor Tinbergen's Method.
9. **W. Stanley Jevons,** 1871. The Principles of Political Economy, p. 4.
10. **Marie-Ésprit-Léon Walras.** Elements d'économie politique pure, 1877.
11. <http://ukrstat.org>